کۆنترین کەرەسە و ئامرازەکان

لەوکاتەوە مرۆڤ بوونی هەیە، دەستەبەرکردنی خۆراک یەکێک بووە لە بزوێنەرە سەرەکییەکانی هەموو گەشەسەندنێکی کولتووری و بایۆلۆژی. لە کاتێکدا ئاوسترالۆپیتێکۆس "Australopithecus" (بە واتای وشەیی: مەیموونی باشوور) هێشتا تا ڕادەیەکی زۆر خواردنی ڕووەك بوو، هۆمۆ هابیلیس "Homo habilis" (مرۆڤی بەتوانا) دەستی کرد بە دابینکردنی پرۆتینی زیاتر بۆ جەستەی. بێگومان ئەم کارەش لە قۆناغی کۆکردنەوەی بەرماوەی ئاژەڵە دڕەندەکان تێنەپەڕی. بەڵام تەنانەت ئەو هەنگاوەش کە نزیکەی ٢،٧ ملیۆن ساڵ لەمەوبەر هەڵیهێنابۆوە، چەند ئەرکی گرنگی بۆ خستە بەردەم: چۆن دەتوانرا ئەو پارچە گۆشتانە - کە ڕەنگە تامێکی ئەوتۆشیان نەبووبێ، بەڵام لانیکەم بۆ خواردن گونجاو بوون - لە جەستەی ئاژەڵە مردووەکان دەربهێنرێت؟ شەویلکەی هۆمۆ هابیلیس بە پێچەوانەی شەویلکەی ئاژەڵە دڕەندەکان، ئەوەندە بەهێز نەبوو بتوانن گۆشتی خاو لە لەشی ئاژەڵە مردووەکان جیاکەنەوە. بەڕێکەوت نییە بەرهەمهێنانی کۆنترین ئامێری بەردین کە بۆ

ئەم مەبەستە بەکار هێنراوە، ڕێک دوای گواستنەوەی لە خواردنی ڕووەکیی واتە ڤێگتارییەوە بۆ خواردنی گۆشتی ئاژەڵ دەستی پێکردووە. ئەم ئامێرانە لە دۆڵی ئۆلدووای "Olduwai" لە تانزانیا دۆزراونەتەوە.

بۆ یەکەمجار لە مێژووی مرۆڤایەتیدا ئەم ئامێرە ساکارە سەرەتاییانە ئەوە نیشان دەدەن خوڵقێنەرانیان نەک هەر توانیویانە کێشەکان بناسن، بەڵکو لە ڕێگەی بیرکردنەوە و کردارێکی ئامانجدارەوە چارەسەریشی بۆ بدۆزنەوە. دیارە لە سروشتی ئاژەڵانیشەوە دەزانین زۆرجار لەو شتانەی لە سروشتدا هەن وەک ئامێرێک بۆ گەیشتن بە هەندێک ئامانج کەڵکی لێوەردەگیرێ، بۆ نموونە شامپانزەکان بە یارمەتی بەرد،گوێز دەشکێنن. بەڵام جیاوازیی چارەنووسساز ئەوەیە مرۆڤە سەرەتاییەکان نەک هەر ئەو شتانەیان بەکارهێناوە کە لە سروشتدا دۆزیویانەتەوە، بەڵکو بە تایبەتی شێوە و تایبەتمەندیەکانیان گۆڕیوە و بیچمێکی نۆێیان لێ دروستکردووە بۆ ئەوەی بتوانن بە شێوەیەکی کاریگەرتر بەکاریان بهێنن.

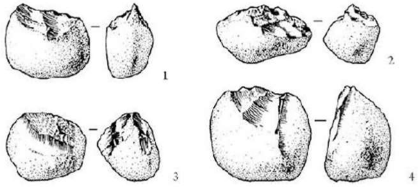

لەگەڵ ئەم هۆمینیدانەدا "Hominiden" کە زیاتر لە ٢،٧ ملیۆن ساڵ لەمەوبەر ئامێری سەرەتاییان بەرهەمهێناوە، مرۆڤ بۆ یەکەمجار بەهەڵسەنگاندن لەگەڵ ئاژەڵانی دەوروبەری وەک بوونەوەرێکی بیرکەرەوە و ژیر دەرکەوتوون – هەنگاوێکی گرنگی یەکلاکەرەوە بەرەو مرۆڤبوون بەرێوەچوو. ئەگەر بمانەوێت بە شێوەیەکی هاندەرانە بیخەینە ڕوو، دەتوانین بڵێین لەم خاڵەوە ئیتر مێژووی مرۆڤایەتی تەنیا لە پەیوەندی لەگەڵ باشترکردنی بەردەوامی خوڵقاندنی کەرەسە و کاری دەستی، خۆی ساغ کردۆتەوە: تێکنیکە نوێیەکانی پرۆسێسکردنی بەرد بووە هۆی ئەوەی لێوارەکانی تیژتر بکرێن و لە ماوەی هەزاران سەدەدا، توانرا ئامێری بەکارهێنەری زیاتر بە کوالیتی بەرزتر لە ماکەی خاو و نەرم دروست بکرێت - وەک ئێسک، شاخ و دارو ماکەکانیتر. ئەم لێهاتووییە لە بەرامبەردا دواتر بەهۆی توانایی دەرهێنان و پرۆسێسکردنی کانزاکانەوە هەمیسان زیاترکرایەوە و لە سەدەی ڕابردووەوە زیاتر لە ڕێگەی بەرهەمهێنانی پلاستیک و بەکارهێنانی ماکەی تەواو جیاوازەوە ماکە و بەرهەمی نوێ خوڵقێندراوە.

بەڵام پێشکەوتنی بەرچاو لە بەرهەمهێنانی ئامێر و کەرەسەکاندا ئاوتۆماتیك نەبوو، چونکە ئەو کارە پێویستی بە کوالیتی باشترکردنی توانایی پلاندانان هەبوو، کە بەبێ لێهاتوویی مێشکی مرۆڤ نەدەکرا بوونی هەبێت. گەشەسەندنێکی لەو شێوەیە تەنیا دەتوانرێت بۆ هۆمۆ ئێرێکتۆس "Homo erectus" (مرۆڤی سەر دوو قاچ) و هۆمۆ ئێرگاستێر"Homo ergaster" (مرۆڤی کرێکار) لە نێوان ٢ ملیۆن بۆ ٣٠٠ هەزار ساڵ لەمەوبەر بەرێوەچووبێت، کە هەردووکیان ڕەوتی

گۆڕانکاری کۆتاییيان لە مرۆڤی کۆکەرەوە و ڕاوچی تێپەڕ کردوە. ئەنجامەکەی خواردنێکی کوالیتی بەرزتر بوو، کە بە ڕادەیەکی زۆر گۆشتی تازەی لەخۆگرتبوو. بەرزبوونەوەی وەرگرتنی چەوری و پرۆتین و فوسفۆر لە ئەنجامدا بووە هۆی گەشەیەکی بەرچاوی زیاتری مێشکی مرۆڤ، کە ئەزموونەکەشی بووە هۆی پەرەپێدانی چەک و ستراتیژی ڕاوکردن بە شێوەیەکی بەرچاو و کاریگەرتر، هەروەها ڕاوکردنی سەرکەوتووانە. ئەو ڕەوتە بوو بە کارێکی زۆر تایبەتمەند، وەک ڕاوکردنی گاڕانێك لە ئاژەڵە کێوییەکان و بە شێوەیەکی سەرنجڕاکێش ڕاگرتنیان لە شوێنە دیاریکراوەکان. ئەم شێوە سەرکەوتنانەی ڕاوکردن بووە هۆی ئەوەی کێوێك لە گۆشت بەرهەم بهێنرێت، کە تەنیا ئەو کات مانای هەبوو، گۆشتەکە بتوانرێت لە خراپ بوون بپارێزرێت، جا بە وشککردنی یان کوڵاندنی. جگە لەوەش نەک هەر گۆشتی ئاژەڵەکان دەخورا، بەڵکو ئێسکەکانیان دەشکاندن بۆ ئەوەی بتوانن دەستیان بە مۆخی ناو ئێسکەکانیش ڕابگات. ڕیشاڵ و پێست و پەڕو پەشمی ئاژەڵەکان دەکرانە جل و بەرگ یان بۆ داپۆشینی شوێنی نیشتەجێبوونی سەرەتایی کەڵکیان لێوەردەگیرا. دەردەکەوێت توانای بیرکردنەوەی بەرزتری گەشەسەندووی هۆمۆ ئیرێکتوس و فۆرمەکانی پەیوەندیدار بە مرۆڤە سەرەتاییەکان بووەتە هۆی داهێنانی سەرسوڕهێنەرتر.

درێژەی هەیە...